İstanbul Şehir Hatları A. Ş.

(Kasımpaşa, Beyoğlu, İstanbul), 1851)

İstanbul'da toplu deniz taşımacılığı yapan ve aynı zamanda turistik geziler düzenleyen köklü kuruluş.

İstanbul Şehir Hatları Anonim Şirketi; İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) iştirak şirketi olarak kentin Boğaziçi, Haliç ve Adalar aksında toplu deniz taşımacılığı yapan ve aynı zamanda turistik geziler düzenleyen köklü bir kuruluştur. Kuruluşun tarihçesi, İstanbul'da buharlı gemi taşımacılığının kurumsallaşmasına kadar uzanır. 1844'te Osmanlı döneminde "Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi" ile başlayan düzenli hatlar, 1851'de Boğaziçi'nde deniz ulaşımını sağlamak üzere kurulan ve Osmanlı'nın ilk anonim şirketi olan Şirket-i Hayriye ile kurumsal bir kimlik kazanmıştır. Zaman içinde işletme adları ve bağlı idareler Fevaid-i Osmaniye (1862), İdare-i Aziziye (1871), İdare-i Mahsusa (1878) ve Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi (1910) olarak değişmiştir. Sonraki dönemde ise İstanbul'daki deniz taşımacılığı Şehir Hatları çatısı altında toplanmıştır. Şirket-i Hayriye'nin 1945 yılında millîleştirilerek haklarının Şehir Hatları'na devredilmesi, İstanbul'da vapur işletmeciliğinin tek elde toplanmasında dönüm noktası olmuştur. Türk Denizcilik İşletmeleri'ne bağlı hatlar, 2005 yılında Özelleştirme İdaresi'nin kararıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiş, 2010 yılında ise İstanbul Şehir Hatları A.Ş. adıyla şirketleşme tamamlanmıştır.

Toplu taşıma açısından bakıldığında toplam 53 iskele arasındaki 32 hatta 30 vapur ve 1172 personel ile günde ortalama 903 sefer yapan İstanbul Şehir Hatları Anonim Şirketi yılda toplam 40 milyon yolcuya hizmet vermektedir. Ayrıca İstinye-Çubuklu arabalı vapur hattı gibi düzenlemeler, yolcular yanı sıra araçların da Boğaz geçişini daha hızlı ve ucuz şekilde gerçekleştirmelerine katkıda bulunarak bilhassa karayolu trafiğinin yoğun olduğu zamanlarda kent içi hareketliliğinin daha dengeli bir dağılım göstermesine yardımcı olur.

Kuruluşun temel amacı, kentin iki yakası arasında güvenli, düzenli ve erişilebilir bir toplu ulaşım hizmeti sunarken yolculara deniz üzerinden özgün bir İstanbul deneyimi sağlamaktır. Şirketin kent yaşamındaki etkisi, düzenli seferlerle işe-okula gidiş gelişlerin sürekliliğini güvence altına alması kadar, gündelik yolculuğu estetik bir tecrübeye dönüştürmesinden de kaynaklanır. Şehir Hatları günümüzde toplu ulaşım işlevinin yanı sıra turistik deneyimlere de önemli katkılar sunar. Nitekim 1920'lere

uzanan “Mehtaplı Geziler” geleneği, İstanbul gecesinin ışıklarını denizden izleme kültürünü bugün de canlı tutarak yerli-yabancı yolculara romantik ve nostaljik bir rota sunar. Kısa ve Uzun Boğaz Turları şeklinde gerçekleştirilen gün batımı seferleri kentin siluetini panoramik biçimde deneyimleme imkânı verir. Söz konusu turlar, ziyaretçilere Topkapı Sarayı’ndan Rumeli ve Anadolu Hisarları’na, yalılardan modern köprülere uzanan çok katmanlı bir kültürel peyzajı tek bir seyir hattında gösterir. Ayrıca turistler Şehir Hatları vapurlarını yalnızca bir “gezi” aracı olarak değil; müzeler bölgesi, Tarihî Yarımada, Galata, Kadıköy ve Üsküdar gibi cazibe merkezleri arasında ekonomik, güvenilir ve manzaralı bir ulaşım biçimi olarak kullanmaktadırlar.

Öte yandan; şirket yalnızca toplu taşıma ve turizm açısından değil, aynı zamanda kentleşme açısından da önemli bir rol oynamıştır. Şirket-i Hayriye; Boğaziçi ile sur içindeki tarihi İstanbul arasındaki deniz taşımacılığını düzenli olarak sağlayınca, yazlık ev muhiti olarak bilinen Boğaziçi’nin sürekli yerleşim bölgesi olmasına ve imarının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla Şirket-i Hayriye, Boğaziçi’nin İstanbul ile bütünleşmesi sürecine hız vererek günümüz İstanbul siluetinin de öncü mimarı olmuştur. Kurumsal satış kapsamında sunulan film/dizi çekimleri, reklam alanları, kiralama ve tersane hizmetleri ise İstanbul’un görsel kültür üretimi ile denizcilik ekonomisine katkı sağlayarak kentin turizm markasına ek değer katmaktadır. Tüm bu yönleriyle İstanbul Şehir Hatları A.Ş., bir ulaşım işletmesi olmanın ötesine geçerek, kentin turistik çekiciliğini ve yolcuların yaşam kalitesini doğrudan etkileyen kültürel bir arayüz işlevi görür.

BORA ŞAN TURGUT

2025

Ayrıca bkz.: İstanbul; Zübeyde Hanım Deniz Müzesi; İttihâd Seyr u Sefâ'in Anonim Şirket-i Osmâniyesi; Üsküdar İskelesi; Şirket-i Hayyriye; Boğaz Turu;

Yararlanılan kaynaklar: https://sehirhatlari.istanbul/tr/kurumsal/hakkimizda-215/, (Erişim tarihi: 29.06.2025); https://sehirhatlari.istanbul/tr/kurumsal/sehir-hatlari-616, (Erişim tarihi 13.07.2025); https://sehirhatlari.istanbul/tr/sirketi-hayriye/genel-bakis-102, (Erişim tarihi 20.08.2025); Kırcova, İ., Köse, G. ve Özer, E. (2020). Şehirde yolculuk: Algılanan hizmet kalitesi, kurum imaji, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati ilişkisinde Şehir Hatları örneği, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (28): 79-100.